

Unge alkoholforbrug i de nordiske lande er faldet igennem de seneste tyve år: Hvad er forklaringen, og er alkoholrelaterede skader hos unge faldet på samme tid?

Siden år 2000 har der været et fald i unges alkoholforbrug i mange vestlige lande, inkl. de nordiske lande. Et nyt nordisk forskningsprojekt vil undersøge hvorfor samt finde ud af, om antallet af de skader, som unge kan opleve grundet indtagelse af alkohol, også er faldet.

AF KIM BLOOMFIELD
ARTIKLEN ER OVERSAT FRA ENGELSK AF PETER NYGAARD

Kim Bloomfield er folkesundhedsforsker og professor ved Center for Rusmiddelforskning

STÖF NR. 40 / EFTERÅR 2021

Der har været et dokumenteret fald i unges alkoholforbrug igennem de seneste 20 år, og flere forskningsprojekter har forsøgt at forklare hvorfor. På samme tid har der dog været relativt få studier, der også har undersøgt, i hvor høj grad dette fald i alkoholforbruget også har ført til et fald i alkoholrelaterede skader blandt unge. Dvs. de skader og problemer, der kan opstå i et ungt menneskes liv, enten direkte eller indirekte, som følge af alkoholindtag. Her tænkes både på fysiske og psykiske skader, fx sygdom, vold, fald etc og også sociale problemer. Et nyt fællesnordisk forskningsprojekt, som er ledet af Center for Rusmiddelforskning og medfinansieret af Fællesudvalget for nordiske forskningsråd for humaniora og samfundsvidenskab (NOS-HS), har derfor som formål at undersøge dette ubesvarede spørgsmål. Deltagerne i projektet er alle rusmiddelforskere fra de nordiske lande, og vi bruger en nordisk komparativ tilgang til at undersøge de potentielle ligheder og forskelle, der måtte eksistere i forhold til faldet i nordiske unges alkoholforbrug, dvs. at vi sammenligner de nordiske lande med hinanden. Vi håber, at denne komparative tilgang vil føre til ny indsigt i årsagerne til og implikationerne af faldet i de unges alkoholforbrug.

I nordisk sammenhæng har de få studier, der har undersøgt mulige forklaringer på det faldende alkoholforbrug, mest været begrænset til analyser af individuelle lande, fx Finland og Island (1, 2). Det er også tilfældet med de få studier, der har undersøgt sammenhængen mellem faldet i alkoholforbrug og dets effekt på alkoholrelaterede skader. På nuværende tidspunkt har vi kun været i stand til at finde ét studie, som undersøger dette, og det er fra Sverige (3). Derfor har der, så vidt vi kan se, hidtil ikke været foretaget nogen studier, der har draget nytte af at sammenligne relativt ens lande for at teste teorier om, hvorfor unges alkoholforbrug er faldet, og om der samtidig med faldet i unges alkoholforbrug har været en ændring i alkoholrelaterede skader.

Hvad er de mulige forklaringer på faldet i unges alkoholforbrug i de nordiske lande?

De nordiske lande er forholdsvis homogene mht. mange samfundsmæssige faktorer, der har indflydelse på unge, som fx investeringer i unges uddannelse. Men de er forskellige mht. alkoholpolitiske tiltag, drikkekultur og omfanget af alkoholforbrug pr. indbygger. Desuden er der også andre vigtige forskelle, på trods af at unges

alkoholforbrug er faldet i alle de nordiske lande. For eksempel faldt andelen af islandske unge, der havde indtaget nogen som helst form for alkohol i de sidste 12 måneder fra 72 % i 1995 til 24 % i 2015, mens faldet i den samme periode i Danmark kun gik fra 95 % til 90 % (4). Dette store fald i andelen af unge, der drikker i Island, er blevet forklaret med 'den islandske model', der igennem de sidste 20 år har fokuseret på at bringe lokale aktører sammen for at skabe et system af understøttende sociale netværk og styrke et bredt spektrum af forebyggende aktiviteter i familier, skoler og lokalsamfund mhp. at reducere unges alkoholforbrug (5). Bl.a. på grund af disse forskelle er en komparativ tilgang nødvendig for at vurdere de faldende tendenser i unges alkoholforbrug mere specifikt, så der kan tilvejebringes vigtig viden om nordiske forskelle. Derudover vil en sådan sammenligning give ny viden om drivkræfterne bag og implikationerne af de generelt faldende tendenser i unges alkoholforbrug, og den vil udgøre et fundament for fremtidige forskningsprojekter i det internationale forskningsmiljø.

Hidtil er der blevet foreslået forskellige mulige forklaringer på faldet i unges alkoholforbrug, fx ændringer i kontrol fra forældrenes side, fritidsaktiviteter, unges opfattelse af risiko i forhold til skadelig alkoholbrug, unges holdninger generelt og alkohols tilgængelighed. I vores projekt vil vi undersøge disse foreslåede forklaringer i lyset af vores data for at se, om disse forklaringer kan være årsagen til faldet i alkoholforbruget i de nordiske lande. Vi vil også overveje, om der findes andre forklaringer.

Vores forskningsprojekt vil også undersøge forskellige aspekter af alkoholbrug, specielt 'binge drinking' (mere end fem genstande i en enkelt drikkesituation), da det er almindeligt forekommende blandt unge, når de drikker alkohol, og det er blevet associeret med en højere grad af alkoholproblemer i den brede befolkning. I vores studie blev de unge, der deltog i vores projekt, spurgt om, hvor ofte de deltog i binge drinking i de sidste 30 dage. Deltagerne kunne vælge imellem følgende svarmuligheder: '0', 'én gang', 'to gange', '3-5 gange', '6-9 gange' eller '10 eller flere gange'. I vores undersøgelse analyserede vi forskelle i adfærd mellem unge, der overhovedet ikke har bingedrukket i de sidste 30 dage, og unge, der har bingedrukket mindst én eller flere gange i de sidste 30 dage. Det betyder, at

deltagerne i vores projekt, der indgår i kategorien binge drinking, har haft alt mellem 1 og 10 eller flere sådanne hændelser med binge drinking i de sidste 30 dage

Et studie, som mange fra vores forskergruppe var involveret i, og som er nært forbundet med emnet for vores studie, blev for nylig publiceret i det videnskabelige tidsskrift 'Addiction'. Studiet undersøgte binge drinking-tendenserne i Norge, Sverige og Finland (6). Dette studie forsøgte at identificere faktorer, der kan forklare faldet i unges alkoholforbrug i disse tre lande. **For det første kunne studiet bekræfte, at der har været et fald i binge drinking mellem 1999 og 2015 i alle tre lande. Studiet identificerede også tre faktorer, der var signifikant associeret med faldet: oplevelsen af, hvor let tilgængelig alkohol er, hyppigheden af cigaret-rygning, der også faldt signifikant sideløbende med binge drinking, og for det tredje graden af forældrekontrol, der steg markant sammen med faldet i binge drinking.** Artiklen refererer til data, der viser, at håndhævelse af aldersgrænsen for køb af alkohol i Norge, Sverige og Finland var steget i undersøgelsesperioden. Det er også velkendt, at rygning og indtag af alkohol går hånd i hånd, så det er muligt, at et fald i rygning i det mindste delvist kan have medført et fald i brugen af alkohol. Sidst, men ikke mindst, er det tænkeligt, at børn er mindre tilbøjelige til at deltage i usund eller risikabel adfærd, hvis forældrene ved, hvor de befinder sig.

En anden artikel, der bliver publiceret om kort tid, skrevet af de svenske forskere i vores studie, fokuserer på opdragelse for at se, om der er faktorer, der kan forklare faldet i unges alkoholforbrug, som antydtes i førnævnte artikel. De lande, der blev undersøgt, var Danmark og Sverige, og artiklens formål var at teste, om strengere opdragelse har haft indflydelse på faldet i unges alkoholforbrug ved at sammenligne med et land, der har oplevet et kraftigt fald i unges alkoholforbrug (Sverige) med et land uden et sådant markant fald (Danmark). Det var forventet, at opdragelse er blevet strengere i Sverige, men ikke i Danmark, hvor alkoholpolitik generelt er mere liberal. Studiet fandt en stor stigning af børn i Sverige, der rapporterede, at deres forældre reagerede meget negativt, hvis de blev fulde, mens dette ikke var tilfældet i Danmark. Desuden var der en lille stigning i Sverige, i forhold til om forældre sætter regler for, hvad deres børn må, når børnene

ikke er hjemme, mens dette ikke blev oplevet i Danmark. Andre aspekter af opdragelse blev ikke oplevet forskelligt i Sverige og Danmark. Det er interessant at se, at forældrekontrol var associeret med faldet i brug af alkohol i Sverige, men ikke i Danmark, selvom brug af alkohol også faldt i Danmark.

Har faldet i unges alkoholforbrug ført til et fald i alkoholrelaterede skader?

Der er en tæt sammenhæng mellem et lands alkoholforbrug pr. indbygger og forekomsten af alkoholrelaterede konsekvenser, hvilket indebærer, at når det gennemsnitlige alkoholforbrug stiger, så stiger forekomsten af alkoholrelaterede skader også, og omvendt. I lyset af faldet i unges alkoholforbrug og baseret på denne model er det derfor rimeligt at forvente et fald i alkoholrelaterede skader – i det mindste forårsaget af unges eget forbrug.

Der har hidtil ikke været meget forskning, der har fokuseret på dette emne. For eksempel er der rapporteret en faldende tendens i alkoholrelaterede akut- og skadestuemodtagelser blandt unge på hospitaler i Wales og England (7). Et andet nyt studie viste en faldende tendens i alkoholrelaterede konsekvenser blandt unge i Sverige siden 2009. En tidlig undersøgelse i vores forskningsprojekt undersøgte sammenhængen mellem binge drinking og alkoholrelateret vold blandt unge. Dette projekt undersøgte denne sammenhæng i Island, Norge og Sverige i henholdsvis 2007 og 2015 (8). Vore kolleger valgte disse lande, da data fra disse lande var mest sammenlignelige. Projektet konkluderede, at generelt faldt både binge drinking og alkoholrelateret vold i alle tre lande. Men styrken af associationen mellem binge drinking og alkoholrelateret vold varierede imellem de tre lande. I Island og Norge blev associationsstyrken mellem binge drinking og alkoholrelateret vold stærkere, selvom tallene for begge variabler faldt. Dette antyder, at associationen er koncentreret om en mindre gruppe af "mere afvigende" unge alkoholforbrugere. Men i Sverige blev associationen svagere. Dette antyder, at andre faktorer, der ikke blev målt, kan være i spil, og at disse forklarer associationen, i takt med at alkoholforbrug og vold falder.

Vores projekt har netop afsluttet en anden undersøgelse af relationen mellem unges alkoholforbrug og forekomst af alkoholrelaterede problemer i alle fem nordiske lande. Vi

valgte at fokusere på binge drinking pga. af den dokumenterede signifikante sammenhæng med alkoholrelaterede skader. Vores projekt, som forhåbentlig snart bliver publiceret i et tidsskrift, undersøgte data fra tre runder af spørgeske- maundersøgelser mellem 2007 og 2015. Vi valgte denne periode, fordi forskere fra alle fem lande stort set havde brugt de samme spørgs- mål og rammer for undersøgelser i denne peri- ode. Dette muliggjorde en bedre sammenligning på tværs af lande. Vores undersøgelse kunne fastslå, at alkoholrelaterede skader generelt var faldet sideløbende med et fald i binge drin- king. Derudover ønskede vi at lede efter andre faktorer, der også kunne have ændret sig side- løbende med faldet i binge drinking og i alkohol- relaterede problemer. Blandt de potentielle vari- abler, der blev indsamlet i vores studie, var der en, der spurgte de unge deltagere om, hvor stor risiko de forbandt med forskellig helbredsrelate- ret adfærd, deriblandt weekend-binge drinking. Vi fandt ud af, at de unges opfattelse af risiko i forbindelse med binge drinking var steget mar- kant i alle fem lande i undersøgelsesperioden. **Vores analyser viste, at de unge, der fortalte, at de syntes, der var "stor risiko" forbundet med binge drinking "hver weekend", havde en meget lavere sandsynlighed for at have oplevet et alkoholrelateret problem, og dette gjorde sig gældende i alle fem nordiske lande.**

Det generelle fald i unges alkoholforbrug er fort- sat et mysterium, og desværre er antallet af vari- abler, som vi kan undersøge i vores datasæt begrænset. Ikke desto mindre håber vi at afdæk- ke, eller i det mindste nå frem til en bedre forstå- else af, nogle af de aspekter af alkoholforbrug, der er relevante for faldet i specielt de nordiske lande. For eksempel håber vi at finde nogle fingerpeg om faldet i alkoholforbruget ved at undersøge forskellige dele af alkohol- forbruget: forbrugsstørrelse, drikkefrekvens og hyppighed af binge drinking. Vi ønsker også at se, om brug af cannabis er relateret til faldet i alkoholindtagelse.

Vores fællesnordiske forskningsprojekt er stadig igangværende, og selvom vores resultater først og fremmest vil blive publiceret i internationale videnskabelige tidsskrifter, forventer vi også at arbejde tæt sammen med Nordens Velfærds- center (NVC), som er interesseret i at formidle en sammenfatning af forskningsprojektets konklu- sioner. NVC publicerer regelmæssigt resultater

af nordiske forskningsprojekter på de skandi- naviske sprog, så alle interesserede danskere, islændinge, nordmænd, svenskere og svensk- talende finner vil få mulighed for løbende at læse om forskningsprojektets resultater på Nordens Vel- færdscenters hjemmeside www.nordicwelfare.org.

Referencer:

- (1) Arnarsson A, Kristofersson GK and Bjarnason T. Adolescent alcohol and cannabis use in Iceland 1995-2015. *Drug Alcohol Rev* 2018; 37 Suppl 1: S49-s57. 2017/07/29. DOI: 10.1111/dar.12587.
- (2) Raitasalo K, Simonen J, Tigerstedt C, et al. What is going on in underage drinking? Reflections on Finnish European school survey project on alcohol and other drugs data 1999-2015. *Drug Alcohol Rev* 2018; 37 Suppl 1: S76-s84. 2018/03/25. DOI: 10.1111/dar.12697.
- (3) Norström T and Raninen J. Drinking trajectories of at-risk groups: Does the theory of the collectivity of drinking apply? *Drug and Alcohol Review* 2018; 37: S15-S21. DOI: <https://doi.org/10.1111/dar.12586>.
- (4) ESPAD-Group. ESPAD Report 2015: *Results from the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs*. 2016. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- (5) Sigfúsdóttir ID, Thorlindsson T, Kristjánsson AL, et al. Substance use prevention for adolescents: the Icelandic Model. *Health Promot Int* 2009; 24: 16-25. 2008/12/17. DOI: 10.1093/heapro/dan038.
- (6) Raitasalo K, Kraus L, Bye EK, et al. Similar coun- tries, similar factors? Studying the decline of heavy episodic drinking in adolescents in Finland, Norway and Sweden. *Addiction* 2021; 116: 62-71. 2020/04/15. DOI: 10.1111/add.15089.
- (7) O'Donnell M, Sims S., Maclean MJ, Gonzalez-Izquierdo A, Gilbert FJ. Trends in alcohol-related injury admissions in adolescents in Western Australia and England: A population-based cohort study, *BMJ Open* 2017; 7: e014913.
- (8) Moan IS, Bye EK, Rossow I. Stronger alcohol-vio- lence association when adolescents drink less? Evi- dence from three Nordic countries. *Eur J Public Health* 2021; ckab124, <https://doi.org/10.1093/eurpub/ckab124>

Forskerne i vores studie er alle anerkendte rusmiddelforskere i hvert af de nordiske lande. De kommer fra velanskrevne institutioner som fx Norges Folkehelseinstitut, Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN (Sverige), Det finske Institut for Sundhed og Velfærd, Islands Universitet og Det Islandske Sundhedsministerium. Danmark er repræsenteret af forskere fra Statens Institut for Folkesundhed (SIF) og fra Center for Rusmiddelforskning ved Aarhus Universitet. Mindst en deltager fra hvert land er forskningsleder i hans eller hendes land for det store internationale forskningsprojekt "the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs" (ESPAD) (www.espad.org). Det er det overlappende medlemskab i ESPAD, der gør det muligt for de nordiske forskere at lave komparative analyser i dette igangværende fællesnordiske forskningsprojekt. ESPAD-projektet har indsamlet tværsnitsdata baseret på spørgeskemaer fra 15-16-årige teenagere regelmæssigt siden begyndelsen af 1995.